

Posudek

Roman Štér: *Československý výbor obránců míru a jeho místo v politickém systému Československa v letech 1949-1956.* Diplomová práce. Počítačový výtisk, strojopis. Ústav českých dějin, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Praha 2023, 174 s. včetně příloh.

Oficiální mírové hnutí v socialistickém Československu nebylo po roce 1989 zatím podrobněji historiky zkoumáno. Československý výbor obránců míru (ČSVOM), resp. později Československý mírový výbor (ČSMV) byly vlastně československými výbory Světové rady míru (SRM, angl. *World Peace Council - WPC*), která vyzývala k tvoření podobných národních výborů v různých zemích. Ustavení SRM na II. světovém mírovém kongresu ve Varšavě v roce 1950 bylo sovětskou iniciativou, byť se sovětská vláda snažila tento fakt maskovat. Samotná SRM byla ve skutečnosti nástrojem sovětské zahraniční politiky mající za cíl pod heslem „boje za světový mír“ oslabovat obranu Západu; poplatnost sovětské zahraniční politice se už v padesátých letech jasně projevila v tom, že SRM sice odsoudila válku v Koreji, ale zcela mlčela k sovětské intervenci v Maďarsku v roce 1956 a podobně v šedesátých letech sice vystupovala proti americké válce ve Vietnamu, ale SRM neodsoudila sovětskou invazi do Československa v roce 1968 a později ani sovětský vpád do Afganistanu v roce 1979. To ale samozřejmě neznamená, že všichni lidé, kteří se angažovali v mírových výborech v různých zemích, byli nutně komunisty anebo sovětskými agenty: většinu tvořili jistě osobně čestní lidé, zpravidla levicově orientovaní a často ovšem naivní. Obdobné to bylo i s ČSVOM. I když veškerá činnost těchto výborů a původně i jim podřízených krajských a okresních výborů byly řízeny orgány KSČ prostřednictvím Národní fronty a jejich akce měly především propagandistický charakter, nelze ani pochybovat o tom, že řada československých občanů, bojících se tak jako mnoho lidí po celém světě třetí světové války, brala svou angažovanost vážně. Ovšem, podobně jako SRM, i činnost ČSVOM v šedesátých letech upadla a v období normalizace se stala čistě formální. Skutečné mírové hnutí v Československu bylo v osmdesátých letech svázáno s nezávislými mírovými iniciativami, působícími neoficiálně a mimo kontrolu KSČ a nastolujícími praktické otázky zajímající mladé lidi, např. možnost civilní namísto povinné vojenské služby

Je třeba vysoce hodnotit, že Roman Štér pečlivě zmapoval činnost Československého výboru obránců míru v letech 1949-1956, přičemž stručně popsal oficiální státem řízené mírové hnutí až do pádu komunistického režimu. Snažil se přitom v maximální možné míře postupovat nezaujatě a k práci přistoupil po pečlivém archivním výzkumu, prostudování literatury a částečně i rozhovorech s pamětníky.

Práce je rozdělena na úvod, sedm kapitol, závěr a přílohy. První kapitola se týká vzniku Československého výboru obránců míru. Autor nejprve podává genezi mírového hnutí od Světového kongresu kulturních pracovníků na obranu míru ve Vratislavi (1948) přes Světové kongresy obránců míru v Paříži a Praze po II. světový kongres ve Varšavě, kde byl vznikla Světová rada míru. Kapitola

je zakončena založením ČSVOM. Druhá kapitola se týká vnitřní struktury ČSVOM, resp. ČSMV. Autor si všímá složení výboru, stanov, krajských a okresních výborů. Třetí kapitola je věnována činnosti ČSVOM. Šlo především o tzv. mírové kampaně, protestů proti remilitarizaci Spolkové republiky Německo, podporu komunistů a jejich sympatizantů během války v Koreji a v Indočíně, resp. později ve Vietnamu, podpisové kampaně, vzniku zákona na ochranu míru, činnosti ČSVOM při různých kulturních výročích, publikační činnosti ČSVOM. Čtvrtá kapitola se týká činnosti ČSVOM v zahraničí. Autor si všímá spolupráce s mírovými hnutími v zahraničí a vztahu se sekretariátem Světové rady míru, který v letech 1951-1956 působil přímo v Praze (po vypovězení francouzskou vládou z Paříže). Mapuje návštěvy vysílání delegací ČSVOM a naopak přijímání cizích delegací, zajišťování průjezdů delegací do třetích zemí, tzv. mírové prázdniny a tzv. vlaky či plavby míru. Správně konstatuje, že tyto akce byly účastníky většinou chápány spíše jako turistické zájezdy a jejich reálný přínos pro zajištění míru byl v podstatě nulový. Pátá kapitola si všímá financování ČSVOM. Je samozřejmé, že jeho činnost by se neobešla bez štědré státní podpory, která byla vyplácena prostřednictvím příspěvku Národní fronty. Stát také platil za ČSVOM povinný příspěvek do SRM. Od roku 1950 existoval Fond míru a mezinárodní solidarity. Peníze na fond se získávaly prostřednictvím sbírek a darů. Šestá kapitola se týká ocenění, které výbor vydával osobám a organizacím, které se zasloužily o upevnění míru. Poslední, sedmá kapitola, podává stručný nástin činnosti po roce 1956. Pozornost je věnována především situaci v roce 1968, federalizaci ČSVOM, resp. vzniku republikového České mírové rady (ČMR) a Slovenské mírové rady (SMR) a vytvoření zastřešujícího federálního Československého mírového výboru (ČSMV) a konečně zániku ČSMV v důsledku pádu komunistického režimu.

K práci mám tyto připomínky: poněkud větší pozornost by si zasloužil Světový kongres kulturních pracovníků ve Vratislavi (s. 21). Autor při jeho popisu čerpal jen ze vzpomínek československých účastníků napsaných před rokem 1989, ale tyto práce jsou značně zkreslující. Autorem myšlenky kongresu byl polský komunistický spisovatel a publicista židovského původu Jerzy Borejsa, Polsko chtělo kongresu využít k tomu, aby ukázalo Vratislav jako polské město (ve skutečnosti o příslušnosti Dolního Slezska měla definitivně rozhodnout teprve mírová konference). Ve skutečnosti se kongres nevyvíjel tak, jak si organizátoři představovali, protože levicoví britští a američtí účastníci se ostře ohradili proti vystoupení sovětského spisovatele Fadějeva, který vulgárně útočil na dobové americké spisovatele, přirovnal je k šakalům a hyenám (o Arthuru Millerovi např. řekl, že píše pornografii) a také hovořil o politicích USA jako o následovnicích Goebbelse. Reakcí na kongres ve Vratislavi se stal Kongres svobodné kultury v americkém sektoru Berlína (26. – 30. 6. 1950).

Na s. 43, pozn. 166 – Božena Macháčová-Dostálová byla členkou ústředního výboru KSČ, ale nikoliv jejího předsednictva.

Na s. 103 - je otázka, do jaké míry byly dobrovolné příspěvky a dary na Fond míru a mezinárodní solidarity v podmínkách totalitního režimu skutečně dobrovolné.

Na s. 106 – jméno slovenského hudebního skladatele je Ján Cikker, nikoliv Cikkler.

Na s. 119 – správné číslo ústavního zákona o československé federaci je 143/1968 Sb., nikoliv 1943/1968 Sb.

s. 122 (i na s. 119) – správný právní termín je „právní subjektivita“, nikoliv „právní suverenita“.

s. 127 – vrah švédského premiéra Olofa Palmeho: švédský prokurátor Krister Pettersson, který vrdl jako poslední vyšetřování Palmeho vraždy, dospěl v roce 2020 k závěru, že vrahem byl Stig Folke Wilhelm Engström; ten ale už v roce 2000 zemřel a proto nemohl být formálně obviněn.

Na s. 138, pozn. 626 je zmínka o Světovém shromáždění za mír a život proti jaderné válce v Praze 21. – 26. 6. 1983. I když toto období se netýká přímo časového rámce práce, bylo by vhodné zmínit, že tento kongres skončil skandálem. Charta 77 poslala shromáždění své poselství a vyjádřila politování, že jejím představitelům nebylo umožněno se shromáždění zúčastnit. Když se někteří účastníci shromáždění uspořádali mimo oficiální program shromáždění schůzku s chartisty, zasáhla proti této schůzce policie, o čemž samozřejmě referoval západní tisk.

Na s. 139 – přesnější by bylo říci, že Fond míru byl po roce 1989 rozkraden, podobně jako např. majetek Socialistického svazu mládeže a z větší části i majetek KSČ.

Tyto moje připomínky nesnižují celkově pozitivní charakter práce. Práce je napsána na základě původních archivních materiálů uložených v Národním archivu, Státních oblastních archívech v Plzni a Hradci Králové, a okresních archivech v Litoměřicích se sídlem v Lovosicích, Rychnově nad kněžnou a Ústí nad Orlicí. Autor rovněž prostudoval dobový tisk a dobové účelové publikace a tisky a má dobrý přehled příslušné odborné literatury. Proto **doporučuji** práci k obhajobě a navrhuji její hodnocení stupněm „výborně“.

Praha, 13. ledna 2023

prof. PhDr. Jan Rychlík, DrSc.